

МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ: РОЗРОБЛЕННЯ, ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ МЕТОДИК ТА ПРАКТИК НАВЧАННЯ

**МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської
науково-практичної конференції
12 жовтня 2023 року**

*Рекомендовано Вченою радою
Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»
(протокол № 9 від 29 листопада 2023 року)*

Рецензент:

Богданець-Білоskalенко Наталя – доктор педагогічних наук, доцент, завідувач відділу навчання мов національних меншин і зарубіжної літератури Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України.

Редакційна колегія:

Завалевський Юрій – доктор педагогічних наук, професор, перший заступник директора Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти», голова редакційної колегії;

Коломоєць Галина – кандидат педагогічних наук, старший дослідник, начальник відділу науково-методичного забезпечення підвищення якості освіти Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»;

Дутчак Інна – кандидат історичних наук, доцент, старший науковий співробітник Чернівецької філії Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»;

Боднарюк Світлана – науковий співробітник Чернівецької філії Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти», відповідальний секретар редакційної колегії.

У збірнику матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Мовно-літературна освітня галузь: розроблення, впровадження нових методик та практик навчання» висвітлено практичний досвід інноваційної діяльності закладів освіти з питань формування основних напрямків реалізації Концепції «Нова українська школа» з мовно-літературної освітньої галузі у воєнний час. Теоретичний матеріал, який розміщено в електронному збірнику, доповнено практиками, методиками, вдалими прикладами форм освітньої роботи.

Збірник містить тези учасників конференції.

Друкується в авторській редакції.

Матеріали подаються мовою оригіналу.

За достовірність фактів, статистичних та інших даних, точність формулювань і висновків несуть відповідальність автори матеріалів.

M741 Мовно-літературна освітня галузь: розроблення, впровадження нових методик та практик навчання: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (12 жовтня 2023 року в змішаному форматі) / редакційна колегія: Завалевський Ю.І., Коломоєць Г.А., Дутчак І.Г., Боднарюк С.М. Київ. Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти». 2023. 211 с.

ЗМІСТ

БОГДАНЕЦЬ-БІЛОСКАЛЕНКО НАТАЛЯ. ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В 5-6 КЛАСАХ З НАВЧАННЯМ МОВАМИ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН	7
БОДНАРЮК СВИТЛАНА. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ, МОВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН ТА КОРИННИХ НАРОДІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	13
ВЛАСОВ СЕРГІЙ. ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ: МОВНО-КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ.....	21
ГРИЦЕВИЧ ЮРІЙ. ВІЗУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (НА ПРИКЛАДІ ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «ГРУПИ СЛІВ ЗА ВЖИВАННЯМ: ДІАЛЕКТНІ СЛОВА»).....	28
ГУМЕНЮК ОЛЕСЯ. ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО ВЛАСНИХ КУЛЬТУРНИХ СТАНДАРТІВ ЯК ВАГОМИЙ ФАКТОР УСПІШНОЇ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	31
ДУТЧАК ІННА. ПОЄДНАННЯ ІСТОРИЧНОГО ТА МОВНОГО КРАЄЗНАВСТВА.....	36
КОЛЕСНИК ЛАРИСА. ВИКОРИСТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЛЕКСИКИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО РОБІТНИКА.....	40
КРИГАН СЕРАФИМА. АДАПТИВНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ САМОСТІЙНОСТІ ПРИ ВИВЧЕННІ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	44
МАКСИМ'ЮК ОКСАНА. ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НУШ.....	49
МАЦЬКОВИЧ МАРІЯ. ПІДТРИМКА ТА РОЗВИТОК МОВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН: ДОСВІД ПОЛЬЩІ.....	58
МІСІНЬКЕВИЧ ОЛЕСЯ. ТЕХНОЛОГІЯ ТЕКСТОТВОРЕННЯ ТА ЇЇ ВПРОВАДЖЕННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	64
МОРОЗ ТЕТЯНА. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДОБИ.....	74
НАМАКА ОЛЕСЯ. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ МОВ ТА ЛІТЕРАТУРИ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДОБИ.....	81
НІКІТІНА МАРІНА. РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЛУЗІ ЧЕРЕЗ ВИКОРИСТАННЯ БЛІНГВАЛЬНИХ ПРАКТИК.....	86
НОЗДРАЧОВА ОЛЕНА. МАНЕВРУЮЧИ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ: ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ЇЇ ОСВОЄННЯ.....	92
ПЕНЮК ОКСАНА. РЕАЛІЗАЦІЯ МУЛЬТИКУЛЬТУРНОГО ПІДХОДУ З ВИКОРИСТАННЯМ КРАЄЗНАВЧОГО МАТЕРІАЛУ ПРИ ВИКЛАДАННІ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	98
РОМАНЮК СВИТЛАНА. ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ.....	102
СТРУК ІВАННА. МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ПЕРИФРАЗОВИХ НОМІНАЦІЙ ПІД ЧАС ПОЗАКЛАСНИХ ЗАНЯТЬ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	107

ТАРАНГУЛ ЛЮБОВ. ПЕДАГОГІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОЇ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	113
ТЕСЛІЦЬКА ГАЛИНА. ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ АСПЕКТИ СИНТАКСИСУ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ.....	120
ТІМІШ РОДІКА. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР ВЗАЄМОДІЇ ВІТЧИЗНЯНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ У РАМКАХ ТРАНСКОРДОНИХ ПРОЄКТІВ НА ПРИКЛАДІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	124
ТКАЧ АЛЛА. ЛІТЕРАТУРА РІДНОГО КРАЮ ЯК ІНСТРУМЕНТ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ.....	129
УНГУРЯН ІРИНА. ВПЛИВ МОВНОГО КОМПОНЕНТУ ПРОЄКТУ «НАВЧАЄМОСЬ РАЗОМ» НА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ ТА ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ДЕРЖАВНОЇ.....	133
ФІДКЕВИЧ ОЛЕНА. ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У КОНТЕКСТІ МОДЕЛІ БАГАТОМОВНОЇ ОСВІТИ.....	137
ФОНАРЮК ТЕТЯНА. ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ УЧНІВ/УЧЕНИЦЬ.....	141
ЦУРКАН МАРІЯ, НАСТЕНКО ОЛЬГА. ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ЯК ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК УСПІШНОЇ КОНКУРЕНТНОСПРОМОЖНОЇ ОСОБИСТІСТІ.....	147
ЧЕРНАВСЬКИХ ОЛЬГА. ВИКОРИСТАННЯ ПРЕДМЕТНО-МОВНОГО ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ СЛІД.....	151
ЧЕРНАВСЬКИХ ОЛЬГА. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДИК І ТЕХНОЛОГІЙ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН.....	155
ШАБАТ-САВКА СВІТЛАНА. МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ У КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ.....	161
ШУМИЦЬКА ГАЛИНА, КІСС НАДІЯ, ГЕЧКО РУСЛАНА. УГОРЦІ ТА КРИМСЬКІ ТАТАРИ В УКРАЇНІ: МОВНА ПОВЕДІНКА ТА МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЗА УМОВ ВІЙНИ.....	169
ЩЕРБАНЬ МАРІЯ. STEM–ОСВІТА І ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ.....	177
ЩЕРБИНА ОЛЕНА. ТВОРЧА ВЗАЄМОДІЯ З УЧНЯМИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	185
ОРАІТ MARIA. APLICAREA METODELOR MODERNE ÎN STUDIAREA LIMBII ROMÂNE PRIN INTERMEDIUL DEZVOLTĂRII COMPETENȚELOR – CHEIE.....	193
ПРОГРАМА ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ «МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ: РОЗРОБЛЕННЯ, ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ МЕТОДИК ТА ПРАКТИК НАВЧАННЯ».....	196

**ВІЗУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ
З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (НА ПРИКЛАДІ ВИВЧЕННЯ ТЕМИ
«ГРУПИ СЛІВ ЗА ВЖИВАННЯМ: ДІАЛЕКТНІ СЛОВА»)**

Грицевич Юрій Васильович

Кандидат філологічних наук, старший викладач

кафедри історії та культури української мови

Факультет філології та журналістики

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Анотація: *У матеріалі запропоновано систему вправ під час вивчення діалектизмів у шкільному курсі української мови. Завдання спрямовані на формування загальнопредметних умінь (працювати з інформацією, аналізувати, синтезувати, порівнювати, узагальнювати, висловлювати припущення і робити висновки), розвиток критичного мислення, емоційного інтелекту.*

Ключові слова: *діалектизм, урок української мови, лексика.*

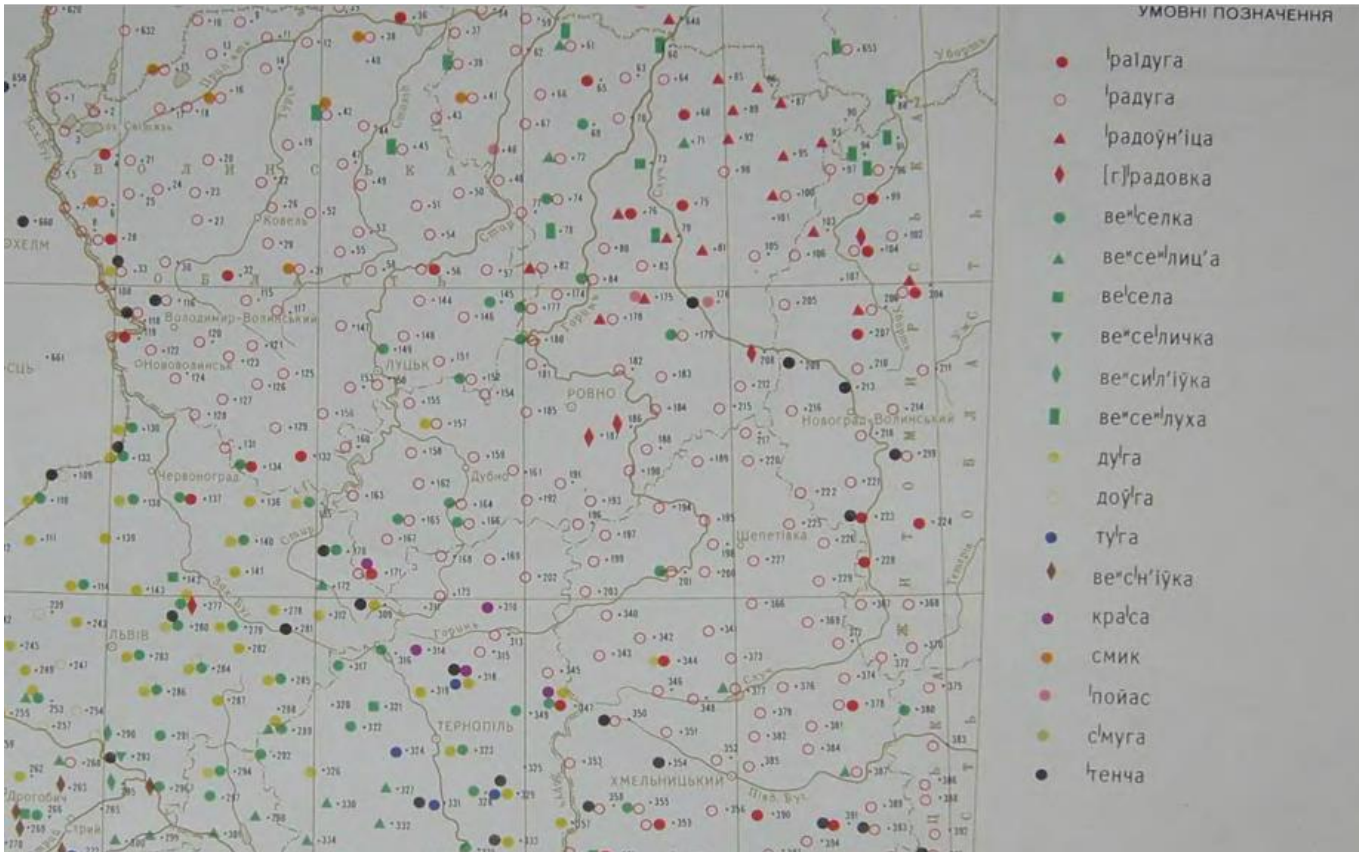
Зміна траєкторії сучасного освітнього процесу означає нарешті припинення хибних ідей нівеляції говіркових рис і планомірної боротьби з діалектизмами, започаткованої в 40-х рр. ХХ ст., про що слушно констатує Т. Хомич: «Підступно втручаючись у внутрішні закони розвитку мови, здійснюючи її численні «чистки», вилучаючи з абетки літери на позначення питомих звуків, борючись із «архаїзмами, діалектизмами, штучними утвореннями й словами, невластивими мовленню мас», більшовицька влада, по суті, практично реалізовувала Валуєвський циркуляр 1863 р., іншими словами – здійснювала лінгвоцид українців. Цілеспрямоване, упродовж 30–80-х років минулого сторіччя, нівелювання національної специфіки перетворило українську мову як самодостатню систему на жертву тоталітарного суспільства, а її носіїв відчужило від материнської мови, а отже, й від самих себе» [2, с. 41].

Н. Голуб та О. Горошкіна, науковці відділу навчання української мови та літератури *Інституту педагогіки* НАПН, автори модельної програми з української мови для закладів загальної середньої освіти, яка відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795 отримала гриф «Рекомендовано», наголошують: «Важливим завданням у навчанні української мови сьогодні є вихід за межі академічності курсу, тобто зміна уявлення школярів про мову, усвідомлення, що мова не лише складна система, але й живий організм, багатовіковий носій мудрості, хранителька унікальної української культури, надійний інструмент пізнання й порозуміння, ефективний засіб самовираження, джерело естетичної насолоди. Її лексичні й фразеологічні злитки фіксують норми і правила гармонійного спілкування, активне послуговування мовою гарантує розквіт держави і збереження її кордонів. Програма покликана змінити ставлення до мови як суспільного явища і шкільного предмета, виховати нове покоління компетентних носіїв мови зі сформованим мовним чуттям, мовними смаками і мовною стійкістю» [1, с. 2].

Авторський колектив модельної програми (Н. Голуб та О. Горошкіна), дотримуючись принципу логічної послідовності змістових компонентів у навчанні української мови, цілком виправдано запропонував системне вивчення в 5 класі розділів «Лексикологія» та «Фразеологія» (раніше вивчення окремих тем цих розділів завершувалося в 6 класі). З-поміж інших це стосується теми «Групи слів за вживанням: діалектні слова».

Серед новітніх прийомів і способів роботи з навчальною інформацією лінгводидакти виділяють візуалізацію – найбільш зручний вигляд сприйняття дидактичного матеріалу для сучасного покоління учнів. Вихованню потреби пізнавати мовне розмаїття лексики й активно користуватися ним, удосконалювати культуру усного мовлення сприятиме, на нашу думку, система завдань, запропонованих нижче, із використанням підсилювального компонента у вигляді візуалізації:

1. Розглянь фрагмент карти з «Атласу української мови». Проаналізуй, як у різних регіонах України називають райдугу.

2. Випиши діалектні слова та з'ясуй їх значення, перейшовши за покликанням: <http://sum.in.ua/> або QR-кодом. З якою метою письменники використали діалектизми?

1. Вівці мої, вівці ніжна моя маржино, не поколить собі губи у чорну ожину (За І. Малковичем). 2. І слова, Як на гребінку афини, наниже. 3. Я впіймана, як ланя, – у загін.

Обставлена із чотирьох сторін. 3. Тут ми вольні – бо тут ми газди І самі собі сторожі. (Із поезії М. Матіос).

3. Переглянь відеоролик про діалектизми за покликанням: https://www.youtube.com/watch?v=u0HaHk37_Wg. На основі переглянутого і почутого дай відповіді на запитання:

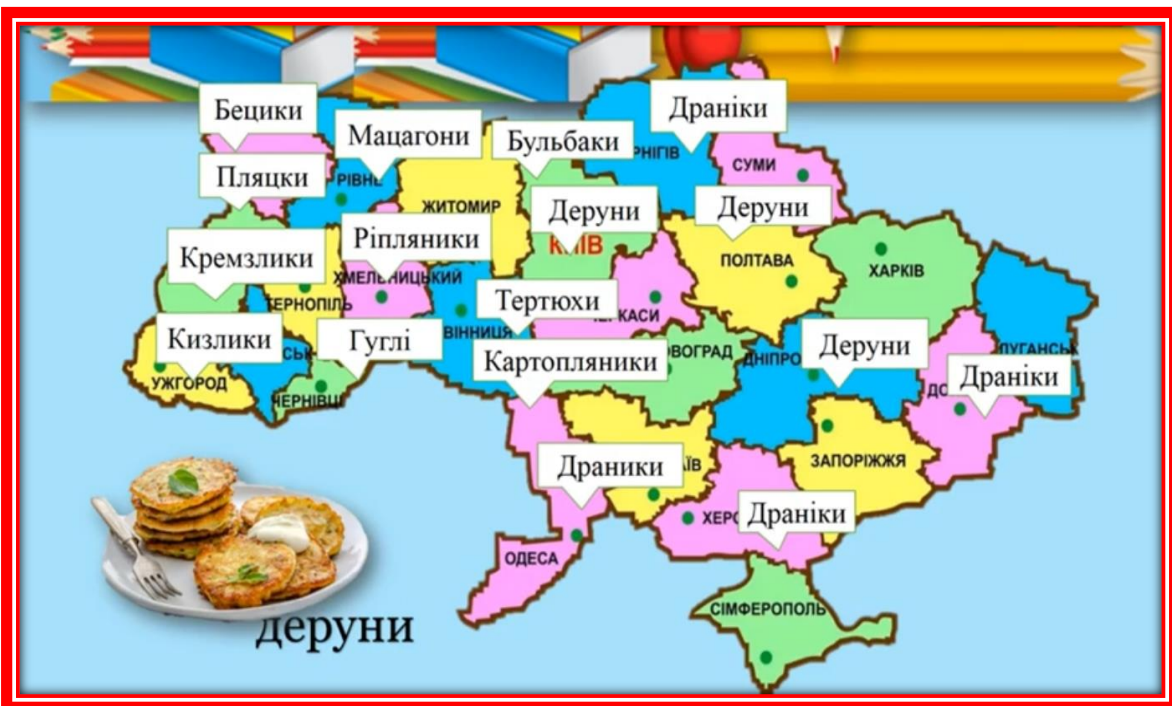
1. Що нового ти дізнався / дізналася з відео?

2. Що таке діалектизми? Наведи приклад таких слів.

3. Уважно розглянь карту нижче. У якому регіоні України ти живеш?

Як у вас називають деруни? Яка назва цієї страви в сусідніх із твоєю областях?

4. Чи використовують твої родичі в спілкуванні діалектизми? Які саме?

4. У відповідні зображення з потрібною діалектною лексемою: А) когут; Б) гачі; В) бинда. Склади речення з одним із цих слів (на вибір).

1

2

3

Отже, запропонований аспект навчання української мови із застосуванням різноманітних методик і прийомів візуального подання навчального матеріалу сприятиме високій мотивації здобувачів, активізації образного, асоціативного мислення, кращому запам'ятовуванню, що у свою чергу значно підвищить якість освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Голуб Н. Б., Горошкіна О. М. Модельна навчальна програма «Українська мова. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Movno-literat.osv.hal/Ukr.mova.5-6-kl.Holub.Horoshkina.14.07.pdf> (Дата звернення: 08.08.2023).

2. Хомич Т. Павло Тичина – практик і теоретик української мовної норми. Українська мова і література в школі : науково-методичний збірник Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського. Спецвипуск за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції «Павло Тичина у вимірах сучасності», присвяченої 125-річчю від дня народження Павла Тичини. Чернігів, 2016. № 52. С. 39–51.